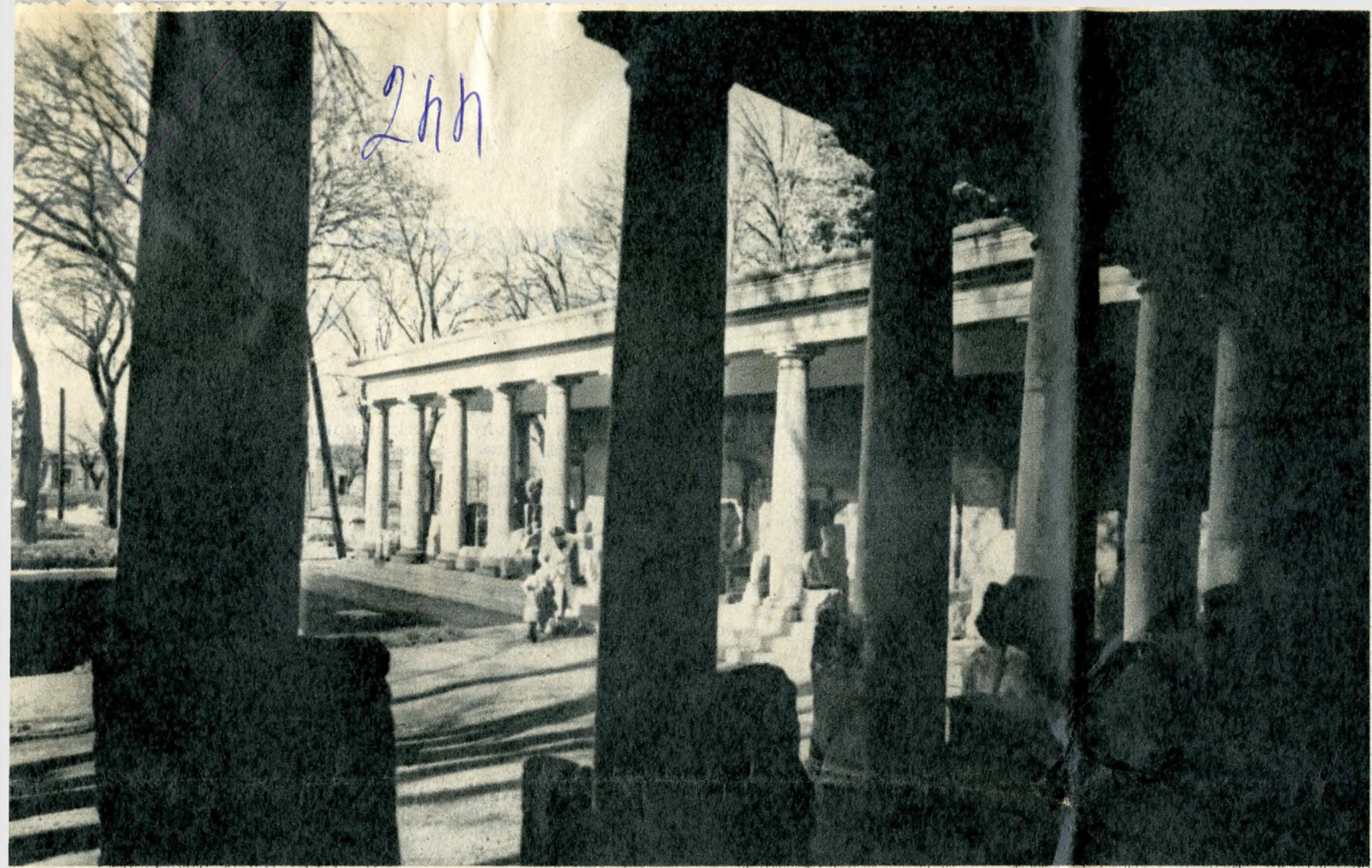

2hh

A kétezer éve holt világ emlékei között

Aeliával társalogva

Az óbudai Aquincum romterületén jártam a minap. Az imperium halottai, római polgárok sírtáblái között mészszerűen és szótlanul áll Aelia Sabina orgonaművész-nő szarkofágja.

Csendben léptem a sírverem elé.

Az ór már mesze járt, különben is vasárnap van és november, ilyenkor a múzeum már bezárt. Engem is csak szíveségből engedett be, járnám körbe a holt világot. Egy középkorú házaspár időzött még a romterületen. „Görögök”, jegyezte meg az ór.

Azzal utamra engedett. A csend zsámolyára ülve, néhány pillanatra kétezer év messzeségébe befalazva, észre sem véve hangos szórakozottságomat, kérdéseket adtam föl, egyedül.

Milyen lehettél, Aelia? Hogyan éltetek Aquincumban? Milyen gondjaitok voltak, s ki volt köztetek boldog? Hogyan bántatok más népekkel, s hogyan élt vissza hatalmával az, akinek hatalma volt?

Mint jég a rianás idején, a csend is hirtelen repedt meg, a szarkofág fedele föl-emelkedett, s a mély köve-remből, a képzelet árnyaként, selyemfelöltöben, vázsonstólával borított vállakkal, kilépett Aelia.

— Köszöntelek — szólt barátságosan, s elindult velem. — Furcsa a tunikád — tette hozzá később.

— A szokatlan viselet oka, Aelia, az, hogy én majd kétezer évvel utánad élek.

Finom mészkőlapokkal fe-

tűnt föl. A katonavárosból a polgárvárosba vezető úton pedig a helytartó közelített. Liktorok mentek előtte, veszőnyalábokkal, a nyalábokon a pallosjogot jelképező bárdokkal. A helytartó mögött a szarmata, a kvád, s a dák tolmács haladt, mellette, de kissé hátrább, földig érő ruhát viselő, ősz férfiú.

Aelia kapuményedésbe vont:

— Fél. Fél örökösen.

Félénken a helytartóra, élet és halál urára mutatott.

— Kitől?

— Mindenkitől, akinek vele azonos, vagy nála több hatalma van. Hatalmával folytonosan visszaél. Miután a jogtalanság a birodalomban kézről kézre jár, attól fél, hogy egyszer mások támadnak majd, s hatalmukkal visszaélve most már ellene fordítják fegyverüket. A hatalom a világon a legédesebb. Aki bírja, az rettegéssel jegyezte el magát.

Tátott szájjal, mint aki le-si szavát, nevetésre kész arcizmokkal, mint aki bármikor bármin azonnal kacagni kész, a hosszú köntösű, ősz férfi lépegetett félénken mellette.

— A jazigok behódolt fejedelme — közölte Aelia. — Róma kegyelemkenyerén él. A Duna túlsó partján élő barbár nép gyűlöli, mert behódolt, Róma megveti, mert gyáva volt. Fizeti és megveti. Ne hidd, hogy a derékban meghajlók védettek már, s boldogak.

— Nincs mitől tartania —

Aquincum: a szarkofágok útja

— Ordo? Mi ez?

— A helyi hatalom. A száz tagú városi tanács.

— Ha a rajongva szeretett művész sem boldog, a hatalom szolgája, a fegyveres, a legionárius, legalább a katonára bizonyára az.

— Külön városrészben lakik. Szolgálati ideje huszontöt év. Nem is nősiülhet, ágyasa külön szégyentelepen, a canabae-n él.

— S mikor nősiülhet?

tétek mindenüket, városuk nevét is elorozva.

— Ezt hogy érted?

— Ak Ink volt fővárosuk neve. Még ezt is elcsentétek, a városnevet Aquincummá változtatva át.

Rossz kis sugár suhant át arcán. Nyilvánvaló volt, hogy Róma a kritikát nem kedveli. Témát változtattam:

— Aelia, talán meg tudnád mondani nekem, miért találunk mi annyi tevecson-

Az élő BUDAPEST

III. kerület, Óbuda

A „romantikus” város

„Szindbád olyanformán vetődött az óbudai partra, a hajógyári sziget környékén, mint egy hajótörött, nem volt válogatnivalója a menekülés módjában. Ott szállott partra, ahol lehetett: akár csak egy sekélyes, reménytelen parton is, ahol elhasznált, pléh kályha-csővek, hasznavehetetlen tárgyak között haszontalannak érezte már önmagát is...”

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár alapításának 60. évfordulójára Tóbiás Aron évtizedes gyűjtő- és írói munkájának eredményeképpen 1964-ben adta ki a magyar irodalom mind ez ideig legizgalmasabb monográfiáját „Krúdy világa” címmel. E hétszázharminc oldalas mű bevezetőjéből idézzük a következőket — a cikkünk bevezetésében olvasható keserű önéletrajzi jegyzettel egyetemben:

„Nem egyszerű irodalmi monográfiát adunk az olvasó kezébe — hiszen ez nem a fővárosi könyvtár feladata —, hanem Krúdy Gyula személyét kiválasztva, főként budapesti és Budapestről szóló munkásságára figyelve, a közelmúlt társadalmi mozgásait és irodalmi gyűjtőpontjait szizomografikus pontossággal nyomon követtük, dokumentumokkal hitelessé, személyes visszaemlékezésekkel érzékletessé téve az ábrázolandó korszakot.”

Nincs szükség az átlagosnál fejlettebb szellemi fülhallásra ahhoz, hogy a két idézet összecsendülését meghalljuk, nincs szükség eltökélten reális látásmódra ahhoz, hogy észrevegyük, sem az 1933-ban elhunyt író, sem a halála után harminc évvel készült monográfia szerzői, szem- és fültanúi, emlékezői nem csináltak titkot abból: Óbuda sohasem volt csak az a romantikus kocsmazug, az a festői „magyar Grinzing”, ahol minden kapu alatt boroshordókat döngtettek a piros arcú pincemesterek s az egész tájat belengte a csipős lében úszó marhapörkölt és az újbó savanykás illata.

Az élő Budapest krónikásainak feladata: szigorú tárgyilagossággal felvázolni a kétezer évnél is idősebb, de mai nevét és rangját mindössze száz éve hordozó Budapest huszonkét kerületének távolabbi és közelebbi múltját és kibontakozó jelenidejét. Rendkívül nehéz és háládatlan vállalkozásnak tűnik tehát Óbudát megfosztani a hosszú életű kiskocsmák színességtől, a sramlizene édeskes hanghullámaiktól, amelyek a boltíves bormérő helyeken és lugasokban olyan megejtő epekedéssel szóltak még a közelmúltban is, mintha Budapest még mindig az ezredéves ünnepség pántlikás nemzeti bódulatában őrítgette volna poharát, bár az óbudai kocsmárosoktól nem lehet megtagadni az elismerést: a végső kapuzárásig féltékenyen őrizték a vendégfogadó házak tisztességét, tisztaságát és megbecsülhetetlen szívéllyességét.

Krúdy Gyula s családja 1930 májusában költözött az óbudai Templom utcába s élete utolsó három esztendejét ebben a salétromvirágos, földszintes házban töltötte. Oszlassuk el a lamponok félhomályában született legendát, amely szerint Krúdyt az óbudai tájon bőven termő kiskocsmák, barátságos tanyázóhelyek, csöndes bormérések vonzották ebbe a roskatag világba. Krúdy a harmincas évek legolvasottabb írója olyan anyagi nehézségekkel küzdött, hogy nem maradt más választása, mint a „reménytelen” óbudai partvidék, ahonnan azután három év múlva a szálfá termetű Szindbád tovább hajózott a halhatatlanság kikötőjé felé.

Későn érkezett Óbudára, megtörtén, megkeseredetten, kiábrándultan irodalmunknak ez a csodálatos erejű szellemidézője, aki nemcsak a századvégi és századeleji dzsentrikorszak elenyészését ábrázolta a bús nosztalgiaán átülő, ám soha ki nem mondott ítélettel, de történelmünk távolabbi villanásait is, a bástyafalakból kilépő halovány királyi arcéleket, zord katonákat és kardpenge élességű papokat. Vajon miképpen alakul Krúdy és a magyar irodalom egy jelentős korszaka, ha ez a bálvány-nyugalmú és végtelenül érzékeny író fiatalabban, sértetlen lélekkel és szívvel telepedik meg a romantikus városban, amelynek romantikájából már csak hiábavaló cserepeket őriztek a kiskocsmák polcain? Ha Krúdy lilatintás kalamarisából elkezd patakzani Óbuda ezeréves magyar regényessége, a nagy és igazi Buda árnyékában és előterében kibontakozó óbudai magyar középkor, amely színességében, drámaiságában és történelmi jelentőségében nem sokkal marad el Zsigmond és Mátyás Budavára mögött?

Milyen gazdaggá és teljessé válhatott volna Óbuda irodalmi megörökítése, ha Krúdyt alkotóereje teljében megérinti az a másik óbudai regényesség, az István alapította káptalan historikuma, a Szent László által befejezett és a tatárjárás alatt elpusztult óbudai bazilika, majd a Nagy Lajos és Erzsébet királynő alapította prépostság, amelyről Ransanus humanista püspök is a csodálat hangján emlékezett meg. Kevés tája, városa, városrésze van a középkori Magyarországnak, ahol a római ragyogás után olyan pompával ragyogott volna a magyar államiság, mint a porrá vált Óbudán. A XIII. században itt már a második királyi palota épült, falai közt értesült IV. Béla a tatárok közeledéséről. E napjainkban örökre elenyésző viskóváros nemcsak római romokra épült, de maga alá temette Erzsébet királyné városának klarissza és pálos kolostorait, a királyné által építtetett kereskedőházat és a gazdagodó óbudai polgárok házeit. Talán megihlette volna Krúdy mozgékony és éber képzeletét a nagy menekítés, amikor — 1595-ben — az óbudai lakosságot a végvári csapatok védelmében Esztergomba, majd Érsekújvárra telepítették a török elől, vagy a Zichy-korszak, ami egészen 1767-ig tartott, amikor a Királyi Kamara visszaváltotta Óbudát a Zichy-családtól és a hanyatott életű város megkapta a mezőváros rangját, hogy a XIX. század elején a kereskedők, a kézművesek, vagy a gyárak megtelepedése megváltoztassa Óbuda mezőgazdasági jellegét.

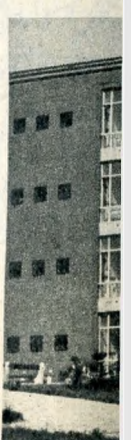
Mennyi regénybe kívánczoló alakot termett ez a táj a XVIII. és a XIX. század utolsó és első évtizedeiben. Némelyik, még sértetlen utcában talán azok a gömbölyűre kopott macskakövek lapulnak a földben, amelyeket még a Velencéből érkezett Mazzacuto Agoston tapodott, aki a mai Miklós tér sarkán sellyemgombolyító műhelyt alapított, vagy Frasztt Péter és Auguste József, akiknek „szépfestő” gyárában katonaposztót és katonacsákóra való nemezt festettek, de még csak 1784-et jelzett az óbudai kalendárium, amikor Goldberger Ferenc aranyműves maga mellé vett egy vándorló képfestő mestert és megvetette a mai „Goli” alapjait.

Az óbudai kis- és nagypolgárság élete örök hullámzás volt, fel- és lefordulások követte egymást, míg a XVIII. század végén elkezdődött az építészeten és életmódban egyaránt az ellaposodás, az elszegényedés, a Pestre és Buda távolabbi területeire való menekülés, mert a Duna Gőzhajózási Társaság hajógyára már nem tudott lekötni több munkaerőt, a céhkiáltságokkal küszködő és dekonjunktúráktól akadályozott kis manufaktúrák szép lassan sorvadásnak indultak. Krúdy mindebből jóformán már semmit sem látott, semmit sem hallott és tapasztalt, az ő Óbudáját nappali csendesség és éjszakai vigadozás jelezte, amikor megérkeztek Pestről a jótörkű borisszák és megszállták a Kéhlly, a Tahler, a Flessler nővérek kocsmáit. Az öregedő, a halálra készülő Krúdy azonban már nem kedvelte a riccsajos kocsmákat, ha be is ült valamelyikbe, némán iszogatta a borát, s merengő tekintettel elnézett a hangoskodók feje fölött. Szindbád akkor már a legnagyobb útra készülődött.

„Krúdy Óbudája már a múlté” hallani manapság, amikor a bontócsákányok és házdöntő gépek csapásai alatt puhán összeomlanak az agyagfalú házacsokkák. Szindbád nosztalgijában édeskevés szerepe

Az 1960-
felében ke-
változás, a
beli képén-
sait eltörö-
olyannyira
aki tíz
otthonos v-
rűen nem i-

Kísérletk-
legalábbis
lették az e-
dán kezd-
Magyarors-
házgyára,
betonelem-
építették f-
„kísérleti l-
mostani v-
kísérlet a
hatalmas
zak nőttek
alakult egy-
rész, s eg-
romba a
nedves,
emelt, típi
utcasorok.
gyors úter
1970-ben r-
ben 90 ez-
1975-re a
ezer lakos
Óbudának.
12 ezer új
a régi vár-
mostani ic-
kája, a Sz-
Duna-part
ban folyik.
Most mi
lehet „ki-

Rendelőinté-

Salászlé
meg túróscsusza
Erről bires
az Óbuda.
Kertvárosi ró